

ГАЛЯ

ДРАМА НА ПЯТЬ ДІЙ.

СЮЖЕТ ВЗЯТИЙ З ОПОВІДАННЯ ДМИТРА
ТЯГНИГОРЕ „КОЗАЦЬКЕ СЕРЦЕ”.

Для сцени здраматизував Н. М. Манилів.

Накладом і друком „Українського Голосу”,
Вінніпег, Ман.
1934

ГАЛЯ

ДРАМА НА ПЯТЬ ДІЙ.

СЮЖЕТ ВЗЯТИЙ З ОПОВІДАННЯ ДМИТРА
ТЯГНИГОРЕ „КОЗАЦЬКЕ СЕРЦЕ”.

Для сцени здраматизував Н. М. Манилів.

Накладом і друком „Українського Голосу”,
Вінніпег, Ман.
1934

Printed by the Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited.
210—214 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

ДІЄВІ ОСОБИ:

ЗОЛОТНИЦЬКИЙ СТЕПАН — багатий шляхтич, 54 роки.

Колишній козак.

ЯДВИГА — його жінка, Ляхка, 38 років. Гарна і дуже вередлива.

ГАЛЯ — їх дочка, гарна чорнява, 18 років.

ЛУКОМСЬКИЙ СТАСЬ — шляхтич, Лях, молодий ще.

ЮРЧЕНКО ПЕТРО — молодий козацький старшина. Сотник.

БОНДАРІВНА ОКСАНА — молода дівчина, приятелька Галі.

ДУБ ПРОКІП — старий кремезний запорожець.

ХМЕЛЕВСЬКИЙ ВАЦЛАВ — шляхтич, Лях, п'яниця, середнього віку.

ІВГА — дівчина, служниця з Золотницьких.

Татарин, козаки, челядь.

Діється на Україні в 17-ім столітті.

ДІЯ ПЕРША.

(Зелений луг над Дніпром на хуторі у Золотницького. По-над воду росте очерет, верби і лоза. Гарний весняний день. Співають пташки. Коли підноситься завісу, на сцені нема нікого. Далеко десь чути, як молодь співає веснянки).

ЯВА 1.

(Входить сумна Галя).

ГАЛЯ — Господи, як гарно співають! Здається, що нігде в світі немає такої краси, як на нашій любій Україні... Весна в повнім розквіті чарує всюди око твоє. Широкі луги, покриті зеленим оксамитом, обцяцьковані неначе пузументами, жовтенькими квіточками кульбаби, так і манять на своє м'ягеньке ложе. І садочки рясно завітчались біленькими квіточками, неначе молода у шлюбному вбранні. Божі бжілки бренять перелітаючи з квіточки на квіточку, пташки щебечуть, а величавий наш дідусь Дніпро тихо котить свої хви-

лі, шепочучи вічну казку про незабутні, давно минулі часи... (Задумалась. Підчас монольогу пісня веснянки стихає).

ЯВА 2.

ОКСАНА — (входить): Здорова була, сестричко!

ГАЛЯ — (стрепенулась): Ох, се ти, Оксано? Як ти мене перелякала. А я думала, що...

ОКСАНА (перебиває): — Що се Петрусь? Ха, ха, ха!

ГАЛЯ: — Цить, тихійше говори, бо ще хто небудь підслухає, то клопоту й не обженешся. Ти-ж знаєш, яка в мене мати!

ОКСАНА: — Та-ж знаю, знаю. Ну вже й правда, що мати, а ще й рідна.

ГАЛЯ: — Та що, що рідна? Коли вона з шляхецького роду, а за те, що нам дороге з тобою й слухати не хоче. Адже мати, колиб побачила мене з тобою, то булоб мені того лиха.

ОКСАНА: — Ніби — як я не походжу з шляхти, той дружити з тобою не можна, чи як?

ГАЛЯ: — Ото-ж кажи по ти...

ОКСАНА: — Та цур йому, тому шляхецтву. Ходім краще, там коло нас, на березі, зібрались хлопці й дівчата, музики будуть. Отсе перед хвилию виводили гагілки, а я побігла за тобою. Ходім, хлопці казали, що опісля дістануть човнів і поїдемо кататись на ріку.

ГАЛЯ: — Ні, Оксано, не піду я, бо може скоро мати надіуть, то треба бути в дома.

ОКСАНА: — А вони-ж куди поїхали?

ГАЛЯ: — Та поїхали з татком до того осоружного Лукоського на хутір. От горенько моє з ним.

ОКСАНА: — Що вони й досі тебе за нього лагодять?

ГАЛЯ: — Ох, сестричко, я вже й сама не знаю, що робити. Татко то нічого, а мати так лихої волі на мене, щоб я йшла за нього.

ОКСАНА: — Я знаю. Татко твій дуже добрий чоловік, та тільки через матір... Ну, а як же в тебе з Петром? Чи він тобі вже що казав? Розкажи, сестричко.

ГАЛЯ: — Та що з того, що казав, коли матері за нього борони Боже і словом заікнутись.

ОКСАНА: — Чого? Аджеж він молодий, гарний та ще й до того сотник.

ГАЛЯ: — Ох, нічого ти, сестричко, не знаєш. Та нехай він буде і самий полковник, а коли не шляхтич, то мати на нього і дивитись не схоче.

ОКСАНА: — Ну, вже за такого шляхтича, як Лукомський, то я хоч і бідна, а з роду віку не пішла-б за нього.

ГАЛЯ (припадає до неї): — Голубонько, сестриченько моя рідненька. Порадь же мені, що робити, бо як віддадуть мене за нелюба, то пропала вже моя головонька тоді на віки. (Плаче).

ОКСАНА: — Та заспокійся сестро. Ще може з того всього нічого не буде, а ти вже й тужиш. Невже в тебе не знайдеться способу відрізати йому того довгого носа, щоб він не пхав його, куди не слід? Адже колиб на мене, то я йому такого-б фігля встругнула, що він сей хутір десятою дорогою обминав би.

ГАЛЯ: — Ох, куди вже мені до фіглів, Оксано. Тай мати ще гірше тодіб на мене лютувала. А батько, сама знаєш, у всьому матері потурає.

ОКСАНА: А я тобі, Галю, скажу от що: ти йди за приводом серця, що воно тобі каже, те й роби. Аджеж ти любиш Петруся?

ГАЛЯ (соромливо): — Люблю... Так люблю, що здається... Я й сама не знаю, а може се тільки так...

ОКСАНА: — Любиш, любиш. (Галя спустила голову). Ну, от бач. А він знає вже про Лукомського?

ГАЛЯ: — Ні ще, я йому не казала.

ОКСАНА: — Так ти от що, як прийде сьогодні Петрусь, то й розкажи йому про все. Гарненько порадьтеся, то може що і придумаєте в двох.

ГАЛЯ: — А й справді треба йому про все розказати. Спасибі тобі, сестро, що ти мене на добре раїш. (Цілує її). Як би не ти, то не знаю, хто-б мене тоді й порадив так.

ОКСАНА: — Ну от бачиш, вже веселіша стала, а то журиться. А тепер будь здорова, сестричко! Мені пора йти, бо там дівчата вже за мною давно парка парать, а я тут засиділась. (Цілюються).

ГАЛЯ: — Іди здорова! Спасибі, що навідала.

ОКСАНА: — Нема за що дякувати. Та не сумуй! (Побігла).

ГАЛЯ: — Ні, ні, не буду! (Сама). Яка вона добра отся Оксана. Люблю її як рідну сестру і нічого не можу перед нею втаїти. Каже, щоб йому все розказати. Розкажу, колиб тільки швидше прилинув мій голубчик сизий. А може не приїде? Може пожартував лише надімною. Ох, бідне мое серденько, чого-ж ти так тремтиш? Чи недоленьку лихую чуєш, чи щастячко мені віщуєш? (Співає):

Сонце низенько, вечір близенько,
Прилинь до мене мое серденько (2 рази).
Через биструю Дніпро річеньку
Прилинь до мене мій козаченьку (2 рази).
Прилинь до мене мій тихий раю,
Я тебе, серденько, щиро кохаю... (2 рази).

(Задумалась. За сценою чути пісню Петра):

Там де Дніпро круто веться,
По камінях бє вода.
Там дівчина як калина)
Чорнявая молода.) 2 рази.
Ой дівчино ти богата,
В тебе батько, мати є,
Ще й до того нова хата,)
А що в хаті — все твоє.) 2 рази
А я бідний сиротина,
Степ широкий, то-ж мій сват
Шабля гостра то-ж сестриця)
Кінь 'вороний' то-ж мій брат.) 2 рази.

ГАЛЯ (по першому куплеті Петра, радісно): — Він! Він — дорогий Петрусь подає мені звістку, що їде до мене.

ЯВА 3.

(На останнім слові пісні зза очерету на човні впливає Петро і виходить на беріг).

ПЕТРО: — Здорова будь, моя дорогенька кралечко!

ГАЛЯ: — Петрусю!... (Кидаються в обійми).

ПЕТРО: — А я отсе з далеку почув твій голосочок і поспішався, щоб тебе застати, боявся, щоб не спізнити. Що, мабуть довго чекала? (Сідають на камені).

ГАЛЯ: — Так. Я сьогодні вийшла раніш чим коли, бо наших немає в дома. Але я тут була не сама, у мене була Оксана Бондарова, посиділи, побалакали трохи, а отсе тільки що перед хвилию пішла.

ПЕТРО: — А куди-ж се, як ти кажеш, ваші поїхали, чи не в гості куди?

ГАЛЯ (сумно): — Так, Петрусю, ти вгадав. Поїхали до шляхтича Станіслава Лукомського, якого мати вибрала мені за жениха...

ПЕТРО (стривожений): — Як, коли? Розкажуй, що сталося.

ГАЛЯ: — А таке сталося: позавчера, як ми розійшлись з тобою, я прийшла до дому, то мати з батьком про щось довго радились, а далі мати покликала мене і сказала, щоб я приготувилась прийняти шляхтича Лукомського, який приїде на днях до мене з освідченням.

ПЕТРО: — Ну, а щож батько на то?

ГАЛЯ: — Батькові не до серця Лукомський, та матері не переможеш. Пробував обстати за мною, то наслухався від матері.

ПЕТРО: — Ну, що-ж... Чув я, серцем чув, яка велика пропасть стоїть між нами. І не диво. Твоя мати Ляшка, а батько, завдяки їй дістав шляхецтво, став думним чоловіком. Ви багаті люди, ти одиначка, а я хоч і сотник, так убогий. Все моє богацтво ось при мені: шабля, пістоль, а в лузі кінь вороненький, та ще й слава козацька, от і все. У твого-ж батька достатки, повно всякого добра та гордість шляхецька. Я не маю ні батька, ні неньки. Батька Ляхи замордували, а мати з туги й жалю померла. Я остався семилітнім — круглим сиротою, та спасибі добрим людям, що не дали мені загинути, а розуму навчили і я щині не потребую нічиєї опіки. Отже-ж бачиш Галю сама, що я тобі не рівня. Усміхнулось було мені ясне сонечко, тай закрила його темна хмара на віки від мене.

ГАЛЯ: — Петрусю, я бачу, що в тебе криється лиха думка про мене. Що до батька мого і матері, хоч гірко зізнати, слова твої правдиві, але вони не відносяться до мене. Я поки що вільна від тих закидів. Батько мій, чоловік добрий, лишень м'якого характеру і попав під вплив матері, котра веде перед по своєму. Вона ненавидить і мене, рідну доньку, за нехтування шляхецьких звичаїв і не раз я

заллюсь гіркими сльозами, бо серце мое рветься до свого, українського народу. Я-ж його донька, дід мій був запорожцем, пробував у турецькій неволі і як лицар зложив свою голову за Україну і віру православну. Знаю я і те, що лиха слава йде про нас між козаками, але що-ж робить? Батько не раз сумує, хотів би все направити, та мати не допускає. Ох, не знаєш ти, Петрусю, як я багато терплю і сама не знаю, чим то все скінчиться.

ПЕТРО: — Галю! Горличко моя дорога! Вибач мені, що я не довідавшись про твої погляди, нерозважними словами вразив твоє серденько. Але сим самим я розігнав хмари, що закривали від мене сонечко і воно знову всміхається до мене й кличе до щастя. Скажи-ж мені моя дорогенька якої ти думки про заміри твоєї матері і як що противної, то чи бажалаб ти стати поруч зі мною, і ділити горе і радість нашого будучого життя?

ГАЛЯ: — Соколе мій чорнобривий! Що до замірів моєї матері, я вже її сказала, що за шляхтича та ще й Ляха ніколи в світі не піду. Не бути сьому! Краще я малаб стати Дніпровою русалкою, ніж жінкою ворога гнобителя мого народу. Діти мають іти за батьком, а не за матірю. А тебе, мій любий Петрусю, я не проміняю ні накого.

ПЕТРО: — Значить згода?

ГАЛЯ: — З тобою, Петрусю, на все годжуся.

ПЕТРО: — Горличко моя дорога! (Цілує). Тепер, Галю, від сеї хвилини числи мене своїм оборонцем, а в разі кривди і местником, а я тебе на поталу нікому не віддам. Знаєш, Галю, що я надумав?

ГАЛЯ: — Що, дорогий?

ПЕТРО: — Я завтра пополудні буду в твого батька і поговорю з ним про наше діло.

ГАЛЯ: — Ох, Петрусечку! Краще й не приїжджай, бо з того все одно нічого не буде. Лишень мама в ще більшу лють впаде.

ПЕТРО: — Буде чи не буде, все одно, Галю, а почати треба так, як закон велить. Опісля ми вже самі собі заради-мо. Коли не погодяться завтра твої батько і мати, то після завтра будь тут вечером і ми полинемо далеко-далеко звідсіля. Виконаємо святий обряд вінчання і станемо: мужем і жоною. Чи згодна ти на се, Галю?

ГАЛЯ: — Ще, Петрусечку, питаєш? Я твоя на віки. Роби так, як тобі розум і серце твоє велить.

ПЕТРО: — Так, Галю, рибонько і буде! Прощай-же тепер любя-суджена. (Цілюються). А то щоб мати завчасу не підглянула нас в парі і не заподіяла тобі якої прикрости.

ГАЛЯ: — Тепер не страшно. Прощай! (Петро сідає в лодку і відчалює. Галя махає до нього хустинкою, поки не відплив).

ЯВА 4.

(Входить Ядвига і застає, як Петро відїздить, а Галя махає хустинкою).

ЯДВИГА (тихо): — Ага, так ось причина її впертости! Бач куди її тягне. Пожди, таки буде по моему прокляте дьябельське насіння.

(Коли Петро відїхав, Галя повертається до дому і зустрічається з матір'ю. Остовпіла зупиняється).

ЯДВИГА: — А кого се ти, дівко, випроваджала? (Галя збентежена мовчить). Питаю тебе, хто се тут був з тобою? До кого се ти так вимахувала хустинкою?

ГАЛЯ (осмілившись): — Хто був і відїхав, ви, мамо, бачили самі; се був козацький сотник.

ЯДВИГА (передражнює): — Козацький сотник. Бач якої великої чести я зазнала. Козацький сотник залицяється до доньки шляхтянки і викликає її в лози на побачення. Що-ж, може гадаєш стати панею сотничихою?

ГАЛЯ: — А хто то знає, мамо, яка кого доля чекає?

ЯДВИГА (глузливо): — Ну певно, певно, моя доню, шляхецька страва вже тобі писочок дере. Захотілось галушечок з корита поковтати.

ГАЛЯ: — Часом, мамо і галушки смачніші, як панські страви.

ЯДВИГА: — Справді? Бач, а я й не знала. Се тебе так сотник навчив? Ну, ні моя голубонько, не буде по твому. За два тижні підеш до шлюбу з паном Станіславом. Се тобі моє останнє слово. Більше ти сотника не побачиш і галушок з ним їсти не будеш. Чуєш?

ГАЛЯ: — Мамо, не приневолюйте мене за нього. Я піду за того, кого моє серце покохає.

ЯДВИГА (передражнює): — Серце покохає! А чи знаєш

ти, що то таке кохання? І як ти смієш з матір'ю так розмовляти? Ти маєш піти за того, за кого я тобі скажу... Мушиш! Я вибію з тебе той підлий дух, що від твого татунця до тебе перейшов. Він також колись ликав галушки і їв саламаху.

ГАЛЯ: — І додайте, краще себе почував тоді, ніж тепер відчуває.

ЯДВИГА: — Замовчи божевільна! Зараз же ступай мені до дому і не смій більше сюди виходити.

ГАЛЯ: — Я піду, мамо, але знайте, що по вашому не буде. Я краще черницею стану, а жінкою ляхові не буду. (Скоро пішла).

ЯДВИГА (навздогін): — Будеш! Я ще з тобою справлюся, дябельське насіння. (Іде за нею).

З а в і с а.

ДІЯ ДРУГА.

(Богата світлиця Золотницького, гарно прибрана, мягкі меблі. На стінах старовинні портрети польських діячів. Трое дверей, одні прямо, а двоє по боках. Одно вікно праворуч в задній стіні. Коли завісу підноситься, на сцені — Ядвига, Лукомський і Галя).

ЯВА 1.

ЯДВИГА (ввічливо): — Я дуже перепрошую пана Станіслава, що мушу відійти на хвильку, бо маю ще на пекарні допильнувати служниць, щоби не зіпсували страви. Я скоро поверну. Думаю, що пан Станіслав не буде тут скучати в товаристві з Галькою.

ГАЛЯ (тихо): — Потрібний він мені, як п'яте колесо у возі.

СТАСЬ: — Що, прошу, панна Галька сказали?

ГАЛЯ: — Кажу, що не занудитесь.

ЯДВИГА: — Галько!... Ти мусиш пам'ятати, що ти донька уродженої шляхтянки Ядвиги, із роду Кшесінських. Перепрошую пана Станіслава. Я на хвильку.

СТАСЬ (вклоняється): — О, прошу. Цілую ручки пані Ядвизи. Я думаю, що ми з панною Галькою порозуміємось і до чого небудь певного дійдемо. (Ядвига з усмішкою виходить в середні двері. Стась низенько вклоняється). Чи правду я кажу, панно Галько?

ГАЛЯ: — Не знаю. Я думаю, що з паном не маємо об чім порозуміватися.

СТАСЬ: — Як так?

ГАЛЯ: — А так, гарна свита, та не на пана шита.

СТАСЬ: — Я панну Гальку не розумію.

ГАЛЯ: — Не розумієте? То я вам скажу простіше: шукайте пане собі другої, бо я за вас заміж не піду. Зрозуміли тепер?

СТАСЬ: — Ну, та як же так? Ми-ж уже з мамцею умовились і панна Галька за два тижні має стати моєю шлюбною жінкою.

ГАЛЯ: — Як раз. На Миколи, тай ніколи.

СТАСЬ: — О, та панна Галька навчилась десь стільки хлопських приповідок і жартує собі ними, що мені аж дивно. (Підходить до неї). Але нічого, як панна вийде за мене заміж, то я її научу краших жартів. (Хоче обняти).

ГАЛЯ: — Гетьте собі з руками, бо облизня піймаєте! Он краще научіться перше, як з людьми поводитись. А до того я ще вам скажу, що у мене наречений є і глядіть, щоб він вам часом ребер не почислив. Зрозуміли? А тепер прощайте! (Скоро вийшла праворуч).

СТАСЬ: — Та пострівайте панно Галько, я жартую! Пішла... От тобі і порозумілися. А сердита яка! Ще й якимось харцизом лякає. Ну, голубко, нічого тобі не допоможе; від моїх рук тобі не втекти, хоч би там що!... Де-ж се пані Ядвіга?...

ЯВА 2.

(Входить Ядвіга середніми дверима).

ЯДВИГА: — Пан Станіслав тут самий? А де-ж Галька?

СТАСЬ: — Цілую ручки пані Ядвізі! Так, прошу пані, сам. Панна Галька наговорила тут мені всяких нісенітниць, тай пішла.

ЯДВИГА: — Бо пан Станіслав певно не знає, як поводитись з молодими паннами?

СТАСЬ: — Як то, прошу пані, не знаю? Таж то для мене був би сором, але панна Галька і говорити не хотіла зі мною. Згадувала про якогось тут нареченого і... ну й каже, що мовляв ні за кого не піде заміж, тільки за него.

ЯДВИГА: — А, то пусте. Вона ще молода і не знає, як в такому ділі поводитись, а пан Станіслав певно закидав її такими питаннями, що вона й не знала як відповісти.

СТАСЬ: — Ну, та я панні Гальці казав, що вона моя наречена і що скоро маємо побратись.

ЯДВИГА: — От бачите, я так і знала. Пан Станіслав наполохав її так раптово, що вона й втікла. Ну, та нічого, вона сама на одинці обдумає се і схаменеться, а я опісля з нею ще побалакаю і все буде добре.

СТАСЬ: — Цілую ручки пані Ядвізі. (Цілує в руку). Я дуже пані вдячний.

ЯДВИГА: — А тепер прошу пана Станіслава іти за мною і ми в тій кімнаті скінчимо все, що до шлюбу.

СТАСЬ: — Цілую ручки пані Ядвизи. (Кланяється, наставляє руку, Ядвига бере його і виходять ліворуч до кімнати).

ЯВА 3.

(Входить Галя з кімнати, що праворуч).

ГАЛЯ: — Пішли вже. Певно розказав все матері. Буде вже мені тепер від неї... А, все одно. Перетерплю... Колиб тільки швидше Петрусь приїздив, то й скорше кінець сьому буде. (Іде до вікна). Здається хтось приїхав. (Глянула у вікно). Ох, Господи, Петрусь приїхав. З татком йде до хати. Треба піти геть, щоб не помішати їх розмові. Бережися Галю! Чорна хмара наступає і зараз буде великий грім! (Пішла праворуч).

ЯВА 4.

(Входить Золотницький і Петро).

ЗОЛОТНИЦЬКИЙ: — Прошу до хати дорогого гостя. Сідай, пане сотнику, і розкажуй з чим приїхав.

ПЕТРО: — Спасибі за ласку, вельможний пане. (Сідає). А чого приїхав, то не дивуйтеся, скажу.

ЗОЛОТ.: — Бо таки й справді дивує мене, пане сотнику, що ти загостив до мене. Вся козацька старшина обминає мої ворота, як що лихе. Позволь же запитати, в якій справі приїхав ти до мене? Знаю лише те, що справа мусить бути пильна, коли примусила тебе поступити в мій дім.

ПЕТРО: — Так, вгадали ви, вельможний пане, що пильна справа привела мене до вас. А щоб на довго не відкладати, приступлю зараз і до діла. Річ в тому, що я недавно зазізнався з вашою донечкою — Галею і хотів би об тім дещо побалакати.

ЗОЛОТ.: — А де-ж се ти, пане сотнику, зазізнався з Галею?

ПЕТРО: — А пташки як зазізнаються? Одна заспіває, друга вчує, прилетить, поворкують і гніздечко вють.

ЗОЛОТ.: — Гарна відповідь, чисто по козацьки. Ха, ха, ха!

ПЕТРО: — В козака й козацька відповідь. Так отже, пане, слід би було по звичаю нашому сватів засилати до вас.

та як самі ви сказали, що козаки обминають ваші ворота, для того я сам приїхав і прошу вас віддати за мене Галю. Звусь я Петро Юрченко, круглий сирота, але просити о поміч ні до кого не піду, а на життя моїх достатків стане. Візьму Галю без всякого віна. Віно для неї зложить Лях, Турок і Татарин, дадуть сукна і оксамиту, дадуть і срібла й золота. Кажіть-же тепер ваше щире слово, нехай знаю, з чим відіхати маю.

ЗОЛОТ.: — Так, пане сотнику, багато вже я за тебе дечого доброго чував. Але справа твоя, як я бачу, аж за дуже вже пильна, та тяжка, щоб ми могли з тобою її розв'язати. Треба перше..

ЯВА 5.

(Входить Ядвига і Станіслав).

ЗОЛОТ.: — Так от якраз і мати нагодилась.

ПЕТРО (вклонився): — Здоровенькі були пані матко. Витайте непрошеного гостя.

ЯДВИГА (зиркнувши, пізнала Петра і відвернулась. Тихо): — Чорт тобі рад. (Голосно до Золотницького): Що, може ми перешкодили вам розмовляти?

ЗОЛОТ. (оторопів): — Ні, вла... власне до... добре, що ти надійшла. От пан сотник просить віддати за нього Галю.

СТАСЬ (тихо): — Так ось про якого вона мені нареченого говорила! Гм-м...

ЯДВИГА (з протягом): — Ось як. Ну й що-ж? Ти вже згодився? Може скажеш починати пекти і варити на весілля?

ЗОЛОТ.: — Я ще нічого не сказав. Тут і твоє слово повинно бути, бо ти мама її, тай Галя...

ЯДВИГА (перебиває): — Що Галя? Галя лише знає понижувати нашу гідність шляхецьку та бігати в лози на побачення. (До Петра). А ви, пане сотнику, вибийте собі з голови те залицяння. Ви потайки сходились з моєю донькою і підбунтовували її проти мене. Вона не для вас. Ось її жених. (Показує на Станіслава, котрий з гордою усмішкою поглядає на Петра).

ЗОЛОТ.: — Що я чую, пане сотнику?

ПЕТРО: — Нічого дивного. Пані так резонують, неначе я прийшов силою взяти вашу доньку. Я прийшов до вас

з відома Галі і за її згодою. А щодо наших стріч, то на те вона дівчина, а я хлопець і вільна вона своє серце віддати тому, кого кохає.

СТАСЬ (сердито зиркнув на Петра. Тихо): — Розумний бестія і зухвалий. Ще чого доброго пропаде моя справа.

ЯДВИГА: — А я вам кажу, що вона буде кохати і стане жінкою того, кого я схочу. Вона в мене не проста дівка і за козака я її не віддам.

ЯВА 6.

(Входить Галя).

ПЕТРО: — Та от і Галя до речі. Скажи, Галю, мама говорить, що сей Лях є твоїм женихом. Чи се правда?

ГАЛЯ: — Не правда. Се їх жених, а не мій. (Підбігла до Петра). Ти Петрусику, мій любий, суджений. Тобі присягаю вірність на віки. Чуєте тату і ви мамо? Сотник Петро Юрченко мій жених. Віддайте мене за него, не занпащуйте мого віку.

СТАСЬ (ображений): — Пані Ядвіго. Се-ж сором ображати так шляхецьку честь. Візьміть її від того хлопа.

ЯДВИГА: — Чоловіченьку. Чом же ти її нічого не кажеш? Ой осоромила. Обещстила весь рід мій... (Підбігає до Галі, бере за плечі — хоче її відтягнути). А ти геть відсілля.

ПЕТРО (в мить відіпхнув Ядвігу. Грізно): — Не смійте знущатись над моєю судженою в моїй присутности! А то я за себе не поручусь... (Ядвіга перелякана відскочила до Стася).

СТАСЬ: — Яке зухвальство. (До Петра). Як ти смієш драбе зневажати шляхецький гонор? Я тобі язик твій хлопський вирву. (Кидається до Петра, заміряється вдарити його по обличчю, але Петро ухиляється і бе його кулаком в груди так, що той точиться назад і падає до долу).

ПЕТРО: — Маєш, грабе за драбе. Що, досить з тебе, чи ще оборонятимеш гонор свій шляхецький?

СТАСЬ (схватився): — А-а, так ти так? Ти смієш на мене руку підіймати, проклятий хаме?! (Виймає шаблю і Петро теж).

ЗОЛОТ. (кидається між них, а Галя до Петра): — Годі, досить! Я не позволю сего в моїй хаті. (Ті ховають шаблі).

СТАСЬ: — Так запам'ятай то собі драбе! Я з тобою ще поррахуюсь. (Іде).

ПЕТРО: Що? Шляхетний лицар не задоволений з того? То я можу за ним вийти на двір. (Пускається до нього, а той зникає).

ГАЛЯ: — Петрусю, не треба!

ПЕТРО: — Не бійся Галю. Я на таких шляхтичів п'ять і в полі сам піду.

ЗОЛОТ. (ледви промовляючи): — І що се ти, доню, наробила? (Сів).

ЯДВИГА (трохи відійшла): — Еге-ж, а тепер по головці її за се погладь, та приголуб гарненько. Такий сором! (Плаче).

ПЕТРО (глянув на неї — до Золотницького): — Галя тут ні в чім не винувата, вельможний пане, а виною всього — шляхецькі звичаї, яких ви вживаєте супроти своїх гостей. І се ви завжди так витаєте гостей в своїм домі? Не дурно-ж ваші ворота добрі люде обминають. Питаю вас ще раз, чи віддастьте Галю?

ЯДВИГА (відливо): — У нас для всяких проходимців доньок не має, і Галі ми не віддамо.

ПЕТРО: — Я вас і не питаю. Я питаю батька. Відповідайте на мсе питання! (Золотницький сидить з похиленою головою біля столу і мовчить). Мовчите, боїтеся жінки, боїтеся стратити приятельство шляхти. Забули чий ви син, забули про те, що колись самі козакували. Ви нині з гнобителями нашого народу бенкетуєте і хочете свою дитину на таку-ж дорогу вивести. Але так не буде, як ви думаєте. (Підходить до Галі). Будь здорова, Галю, так станеться, як ми умовились. Хіба живим не буду. А ви глядіть! Як допустите знущання над нею, то я знову приїду до вас, та не мила вже буде моя вам гостина! (Повернувся і скоро вийшов).

ЯДВИГА: — Їдь в лиху годину тай не вертайся, проклятуший гайдамако! Плювати я на тебе хотіла! Таки так буде, як я схочу. А до тебе, донечко з твоїм татусем, я не так візьмуся. Ти думаєш, я злякаюсь того лотра? Я тобі його виблю з голови, дябельське насіння! І як ти сміла так?... (Кидається до Галі).

ГАЛЯ (відступає): — А-а-а!...

ЗОЛОТ. (схопився, вдарив кулаком об стіл): — Годі!...
(Ядвига зупинилась).

З а в і с а.

ДІЯ ТРЕТА.

Сцена представляє узлісся: на сцені дерева, кущі а далі в глиб крізь дерева видно степ порослий травою і могили. Праворуч на другім пляні видно кілька пнів пасіки. Коли завісу підноситься, на сцені під деревом на колоді сидять старий Прокіп і Петро. Петро дуже змарнілий, блідий. На ньому жупан на опашки. Прокіп в сорочці. Перед-обідня пора.

ЯВА 1.

ПЕТРО: — Так отже, дідусю, після короткої розправи з Ляхом він пішов, а я зістався в хаті. Опісля запитавши в останне старого Золотницького, чи віддасть за мене Галю і не отримавши на то належної відповіді, я рішив, що має стати так, як ми умовились з Галею. На останку я ще вичитав старому доброго акафиста, бо з Ляшкою після всього противно було й говорити, попрощався з Галею, вибіг на двір, скочив на коня і опинився аж у степу. Ідучи отак степом чогось мене такий жаль огорнув, що я не знав що й робити. І так роздумуючи не зоглядівся, як опинився під лісом. Зліз я з коня, пустив його пастись, а сам пішов на узлісся, щоб трохи посидіти на траві та освіжити голову. І ото тільки я вступив у ліс, не встиг ще й добре оглянутись, як зза куща пролунав вистріл. Куля поцілила мене в груди і я впав. Зараз же до мене хтось підбіг і я, відкривши очі, пізнав свого ворога, того підлого Ляха, з яким годину назад зустрівся був у Золотницьких. Він ударив мене ще ногою і я знепритомнів. Опісля я вже не памятаю, що зі мною було..

ПРОКІП (киває головою): — Гай, гай, синку. Колиб не я, то чи й довідався-б хто коли про сей ганебний вчинок. То виходить, що він підлий за тобою слідкував?

ПЕТРО: — Так, дідусю. Ляцька, ворожа рука доконала свого. І то не в чеснім бою, як лицареві личить, а по злодійськи. Спасибі дідусю вам, що підібрали мене, та заопікувалися мною.

ПРОКІП: — Богові, синку, дякуй, що посилає тобі здоровля, а козаком опікуватись то повинність наша, бо хто-ж

инший залобіжить тому, як не свій брат.

ПЕТРО: — А як ви дідусю натрапили тоді на мене? Тож таки далеченько від вас, тай здається геть-геть було вже за полудень.

ПРОКІП: — Ге, синку! Так Бог дає, що мід солодкий. Ото-ж був я тоді на пасіці та згадав, що пастухи казали, що бачили там під лісом у балці кілька верхівців татарських. Взяв я рушницю тай пішов помаленьку в той бік. Думаю, чи не відібю якого ясиру від поганців, бо я вже не раз так відбивав. Коли нараз чую вистріл. Ну, думаю, так і є, що Татари, і вже когось забили. Я тоді бігцем туди, приходжу. дивлюся, лежить козак. Зброя при нім вся, а нікого не видно. Тут я зразу догадався, що то не татарських рук діло, а якась зрада. Став я прислухуватись до серця, бо думав, що сухоребра і душу з тіла вже забрала, але почув, що воно ще ворухнеться; розстібнув жупан і побачив на грудях рану, з якої біла ще горяча кров. Я тоді вдер шматок сорочки, загамував кров, відтак завдав собі на плечі — приніс до дому, напоїв зіллям, та ото і вратував тебе.

ПЕТРО: — Спасибі, дідусю. Я вам того по вік не забуду. От тільки, що там поробляє без мене бідна Галя? Вони збиткуватимуться над нею. Господи, коли-б швидше піддужати.

ПРОКІП: — Піддужаєш. Ото, синку, завжди так, що де вже баба вмішається, то нечистий туди і лихо піднесе. А за Галею ти не клопочися. Я бачу, що твоя Галя щире серце має, коли не йде слідом батька та й на матір не подібна. Отож нашим святим обов'язком є вирвати її з того півтора ляцького гнізда. Дасть Бог одужаєш зовсім, тоді обміркуємо сю справу, як слід і все буде гаразд. Не журись. Не вдавайся в тугу, бо се буде шкодити здоровлю. Раз у Галі козацьке серце, то будь певний, що вона твоя. Не подолають її ні батько ні мама. А з тим драбом Ляхом, що на твоє життя важив, також зведемо порахунки, сто копанок чортів в його ребра.

ПЕТРО: — О, дідусю, зведем. Я в десятеро над ним пімщуся.

ПРОКІП: — Те, що ти кажеш, гаразд, синку, тільки не треба горячитись, ще встигнеш. (Встає). А тепер ходім обідати, бо вже мабуть давно пора, тай полежати тобі ще треба.

ПЕТРО (встає): — Коли мені, дідусю, на дворі краще. Але підем, бо здається і мені щось їсти захотілось.

ПРОКІП: — Ну от бач, а мовчиш. Ходім, бо то не добре так себе морити. (Пішли праворуч).

ЯВА 2.

(По хвилі входять з лівого боку Галя і Оксана з вузликом).

ГАЛЯ: — А тепер, Оксано, давай мого вузлика, тай вертайся, бо ти й так дуже далеко зайшла зі мною.

ОКСАНА (дає вузлика): — О байдуже, я бігцем. Мені аби тільки на велику дорогу, то тоді все рівно, що і дома. Прощай... (Цілюються. Оксана плаче).

ГАЛЯ: — Не плач, Оксано, бо й мене до сліз ще доведеш.

ОКСАНА: — Якже-ж не плакати, Галю; адже-ж ми з тобою може вже ніколи й не стрінемося більше.

ГАЛЯ (крізь сльози): — Хто його знає, Оксано. Може ще й стрінемося, може я таки й знайду свого Петруся, коли ще живий. А ти, Оксано, виконай вже те, що я тебе просила. Я бач, хочу і сліди за собою загладити. На тобі отсю хустинку, і ти завтра прибіжиш з нею до нас до дому і наробиш крику, що бачила як я кинулась у Дніпро, лишивши хустинку на камені. Мама буде рада, що позбулася мене, а батько посумує трохи і також забуде. Я може ще коли і вернуся, тільки не сама. Не годна я бути в дома і дивитись, що мати виробляє з тим Ляхом, а батько і слова не скаже, неначе він і не господар в хаті.

ОКСАНА: — Добре сестро, я все зроблю, як ти наказуєш. Прощай же, Галю, ще раз... (Цілюються).

ГАЛЯ: — Іди здорова... (Оксана зі сльозами на очах скоро виходить ліворуч). Бідна Оксана, шкода мені її. Може й справді не прийдеться більше бачитися з нею... Але шож вдієш, треба-ж якось шукати мого любого Петруся. Ох, чує моє серце, що йому щось злого заподіяно, та не вимовить де і що. Казала Оксана мені дорогою, що тут у лісі живе якийсь дідусь-запорожець, то чи не знає він чого про мого Петруся. Треба його спитати. Он видно пасіку, то мабуть і хата десь недалеко. (Дивиться праворуч). А он і доріжка в балку, певно до дідуся. Піду... (Іде).

ЯВА 3.

(Входить з ліва Татарин з арканом в руках і кинджалом за поясом).

ТАТАРИН (сміється): — Хи, хи, хи! Гарна джавурка, будуть добрі гроші.

ГАЛЯ (повернулась і крикнула): — Ааа! (Потім опанувала собою і вихопила з вузлика пістоля — стріляє в Татарина). Не діждеш поганий!... (Татарин ухиляється, Галя не поціливши його, тікає. Татарин біжить за нею і кидає арканом, ловить її і притягає до себе на сцену. Галя скрикнувши, падає непритомна).

ТАТАРИН: — Хи, хи, хи! (Збирає на руку аркан).

ЯВА 4.

(Праворуч за сценою пролунав вистріл).

ТАТАРИН (хватається за груди): — А-Ала-х... (Падає мертвий. По хвилі входить Прокіп з рушницею в руках).

ПРОКІП (торкає ногою Татарина): — Готовий вже. Не діждеш більше полювати на Україні. (Бере його за ноги і відтягає за сцену). Іди голубчику полеж там, заки я тебе поховаю. (Вертається). А що-ж ти, дівонько? (Наслухує до грудей Галі). З ляку знепритомніла сердешна. Нічого, проїде. Гай, гай дівонько, коли-б я був не наспів, то булаб ти пішла за Татариним, як щеня на шнурочку. Ото везе мені старому. Жінки давно кат має, а дітоньки самі прибувають. Сина вже маю, а се і донечку Бог послав. І чого вона тут опинилась? Видно що не з добра. А що як се Петрусєва Галя свого соколика шукає? Ото булаб штука. Та вже вона чи не вона, а покинути бідну тут не можна. Треба рятувати християнську душу. Ану ходи-но дівонько на руки. Понесу тебе до дому. На старість нянькою став, дітей по лісі збираю та зношу до хати. (Коли він взяв рукою попід голову і звів, щоб взяти на руки, Галя прийшла до памяти).

ГАЛЯ: — Ох, де се я? (Оглядається).

ПРОКІП: — В мене на руках, дочко, у старого запорожця Прокопа. Не бійся. Татарина вже нема, пішов до свого Магомета в гості.

ГАЛЯ (зраділа): — Як то се, ви дідусю вратували мене? (Встала). Нехай Господь пошле вам за се здоровля.

ПРОКІП: — Ти дочко не дякуй, бо нема за що. Се наш

сбв'язок ратувати одно другого. А ти мені краще скажи, як називаєшся?

ГАЛЯ: — Мене звать Галею.

ПРОКІП: Галею? Гмм... То ти може Золотницького дочечка?

ГАЛЯ (здивовано): — Так, дідусю, а звідки-ж ви се знаєте?

ПРОКІП: — Ге, доню, старий Прокіп багато дечого знає.

ГАЛЯ: — Ох, дідусю любий, то може ви знаєте що і про сотника Петра Юрченка?

ПРОКІП: — Бач як защебетала. А на що він тобі здався?

ГАЛЯ (соромливо): Петро, се мій суджений, дідусю.

ПРОКІП: — Кажеш, суджений? Гм... (Усміхається). А може, доню, і про нього дещо знаю.

ГАЛЯ: — О, ви щось знаєте, дідусю. Скажіть же мені чи живий він, чи здоровий і де він? Скажіть, дідусю, я буду Бога за вас молити.

ПРОКІП: — Та не хвилюйся, доню. Якось то воно буде. А ти ось сідай та послухай, я тобі казочку розкажу, лишень не перебивай, то дуже цікава казочка. (Сів).

ГАЛЯ (сідає): — Кажіть, дідусю, я буду слухати.

ПРОКІП: — Отже слухай. Ото був собі молодець. Іде він одного разу по річці човном, коли чує пісню. Підїзджає ближше і бачить, що на камені сидить гарна дівчина. А він і почав з нею говорити. Оповіла вона йому про своє життя, що тато її був козаком, а мама Ляшка.

ГАЛЯ: — Дідусю. Та се-ж ви про мене і мого Петруся оповідаєте.

ПРОКІП: — Та ти не хапайся вперед батька в пекло. Може так, а може й ні. Ти слухай що далі буде.

ГАЛЯ: — Я вже буду слухати.

ПРОКІП: — Отож почали вони стрічатись і як вже водиться, закохались обоє. Та біда як тут взяти ту дівчину, коли батько козаків відцурався, а мати Ляшка приневолює дочку вийти заміж за Ляха. Але молодець той приїзджає одного дня до родичів дівчини, просить віддати її за нього, а вони й слухати не хочуть. А Лях той, за котрого мати наважилась дочку віддати, ще й кинувся на того молодця. А молодець тоді його кулаком в груди і той вилетів, як опарений з хати.

ГАЛЯ: — Дідусю. То се-ж...

ПРОКІП: — Не перебивай, а слухай до кінця. Поїхав ото молодець з нічим, а на дорозі чатував на нього Лях та вистрілом з пістоля пробив кулею груди молодця і той впав на зелену траву.

ГАЛЯ (що сильно хвилювалась, скрикнула): — Ох, вбито мого Петрусечка, вбито.

ПРОКІП: — Господь з тобою, донечко. Заспокійся і слухай далі. (Галя плаче). Може був би і погиб той молодець, та надійшов старий дід з ліса, забрав його до себе, перев'язав рану і молодець подужав.

ГАЛЯ (крізь сльози): Ох, дідусю любий. То сеж ви все про мого милого Петруся оповідали. Кажіть же мені, де він тепер?

ПРОКІП (поцілував її в голову, притулив до себе): — Ох, дитино, козацьке в тебе серце. Не пішла ти слідом батька і з Ляшнею не зєдналась. За те і Бог тобі та твою судженому помагає. Є доню твій Петрусь в мене, та ще не зовсім прийшов до здоровля.

ГАЛЯ (радісно): — Петрусь є тут у Вас? Деж він? Дідусечку любий! (Хватає його за руку). Ведіть мене до нього.

ПРОКІП: — Та пострівай, бо руку ще відірвеш, то не буде чим оборонити від Татар. Бач яка швидка. Ще вспієш з ним побачитись і наговоритись. Петрусь твій тепер у хаті, та треба якось обережно йому про тебе сповістити, бо то може його зворушити і на здоровля йому пошкодити.

ГАЛЯ: — Ну, то робіть, дідусю, як ви знаєте. Я буду слухати вашого наказу.

ПРОКІП: — Отож воно так буде. Я піду в хату до Петра і підготовлю його як слід, а ти не показуйся, поки я тебе не покличу.

ГАЛЯ: — Добре, дідусю, все буде так, як ви кажете.

ПРОКІП: — От і гаразд. А тепер ходім у пасіку, я тобі покажу місце, де підіждати, а я піду... (Глянув праворуч). І-і, лишенько! Та от уже й Петрусь іде сюди.

ГАЛЯ (радісно скрикнула): — Петрусь, де він?

ПРОКІП: — Цить не кричи. Сховайся хутенько он туди в кущі. Та гляди лишень, як Петрусь прийде, щоб ти не вибігла. Чуєш?

ГАЛЯ (швидко хватає свій вузлик): — Ні, ні дідусю, я не вийду, поки ви не покличете. (Ховається ліворуч).

ПРОКІП (сідає): — Ох діти, діти. Чи довго мені прийдеться вами тішитись. (Закурює люльку).

ЯВА 5.

(Входить Петро).

ПЕТРО: — Ви тут дідусю, а мені в хаті скучно самому.

ПРОКІП: — Що, синку, не спиться? Хочеться подивитись на ясне сонечко? Тільки гляди, щоб воно тобі не пошкодило.

ПЕТРО (сідає): — А де-ж ви бачили дідусю, щоб сонечко могло пошкодити? Воно-ж гріє і життя всему дає.

ПРОКІП: — Так то воно так, синку, та не всяке сонечко однакове. Те що світить на небі, що оживляє і зогріває, то не шкодить, а ще є сонечко, що й по землі ходить. От ті часом бувають шкідливі.

ПЕТРО: — Та се ви, дідусю, про віщо?

ПРОКІП: — Та про теж саме. Ну, а як там, синку, чуєшся на силі?

ПЕТРО: — Хвалити Бога, чуюся краще.

ПРОКІП: — То-ж поправляйся, синку, швидше, бо щось розбирає вже мене охота до танців.

ПЕТРО: — Може ви, дідусю, і потанцюєте, а мені щось не до того.

ПРОКІП: — А то чому?

ПЕТРО: — Бо хто його знає, що там діється з Галею?

ПРОКІП: — Про се, синку, не журись. Коли мене бере охота танцювати, то значить, щб все буде гаразд.

ПЕТРО (пильно подививсь на старого): — Хіба може ви довідались про що?

ПРОКІП: — Може довідався, а може й ні.

ПЕТРО: — Та ви щось знаєте, дідусю. Кажіть нехай і я знаю.

ПРОКІП: — Може знаю, а може й ні. Кажу-ж тобі, що танцювати охоту маю.

ПЕТРО: — Ні, дідусю, ви щось иншого знаєте, та не хочете мені прямо сказати.

ГАЛЯ: — Виглядає зза дерева. (Тихо). Господи і доки вони його будуть мучити? Він і так на себе не схожий. (Сховалась).

ПРОКІП: — А ти дуже цікавий знати?

ПЕТРО: — Ще й питаєте, дідусю, кажіть бо.

ПРОКІП: — Щож тобі сказати, синку? От скажу тобі таке, що твоя Галя живенька, здоровенька і сумує за тобою.

ПЕТРО (аж крикнув): — Звідкіля-ж ви знаєте, дідусю?

ПРОКІП: — Ні звідки не знаю. Коли будеш хвилюватися, нічого не скажу. Хочеш, щоб рана відтворилася? Кажу тобі ясно, що Галя здорова, вірна тобі і буде твоєю. Отож маеш бути спокійним і набиратися сили.

ПЕТРО: — Дякую вам, дідусю, за таку радісну вістку, але все-ж таки хотів би я знати, звідки ви про те дізналися?

ПРОКІП: — Скоро синку і сам будеш знати.

ПЕТРО: — Дідусю, невже се Галя сьогодні тут буде?

ПРОКІП: — Може булс, а може й ні. А ти хотів би її дуже бачити?

ПЕТРО: — Певно, дідусю, що хотів би.

ПРОКІП: — Ну то й гаразд, зараз побачиш. Лишень пам'ятай, не хвилюйся, бо може рана отворитися.

ПЕТРО: — Я-ж, дідусю, не дитина тай не дівчина, а козак. Хоч сили трохи відійшло, то розум і воля в цілості лишились.

ПРОКІП: — То й добре. Так отже знай, синку, що твоя Галя є тут. Зараз ти її зустрінеш. (Встав. Петро встав і собі, радісно оглядаючись). А ходи но сюди, Галю. Чи може не хочеш?

ЯВА 6.

(Вбігає Галя і кидається Петрові в обійми).

ГАЛЯ: — Петрусью, соколе мій.

ПЕТРО: — Здоровенька будь, Галочко. (Хотіли поцілуватись та посоромились старого Прокопа).

ПРОКІП: — Та чого-ж ви ото спинились? Не соромтеся, діти, мене. Привітайтеся собі як слід. (Петро з Галею цілуються). А бачиш, Петре, я казав, щс як у Галі козацьке серце, то вона прилине до тебе.

ПЕТРО і ГАЛЯ: — Дякуємо вам дідусю. Як би не ви, то не бути-б нам сьогодні разом. (Обнімають Прокопа).

ПРОКІП (радісно, крізь сльози): — Так, діточки, правду кажете. Я став для вас сьогодні другим батьком, бо видер вас обох із пащі лютої смерти. (Цілує їх в голови).

З а в і с а.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА.

Світлиця в Золотницьких. Обстановка та сама що і в другій дії. Коли завісу підноситься, на сцені Івга змітає з меблів порохи і співає.

ЯВА 1.

ІВГА (співає): — Ой горе тій чайці
Ой горе небозі,
Що вивела чаєнята
В степу при дорозі.
Ой киги, киги,
Злетівши в гору
Тай утопилась
В синьому морю...

От так і наша панночка, Галя, сумуючи з туги по своєму миленькому, кинулась в дніпрові хвилі, як та чайка-небога в синє море, тай утопилась. Бідненька вона, жаль мені її. Дуже добра була панночка. Душа в неї була чиста, як у ангела. Не така, як в її матері. О, ні. Мати така злюща, що здається в ній сам біс сидить. Від неї і все лихо скоїлось. Тепер, від коли Галі не стало, старий пан не їсть, не пє, а ходить як прибитий цілими днями понад воду та сумує. Кажь отсе покликати Оксану, мабуть знову буде розпитувати про Галю. Та, де вже там!...

ЯВА 2.

(Входить Хмелевський, підпилий).

ХМЕЛЕВСЬКИЙ (думаючи, що Івга є пані — вклоняється): Дзень добри. проше пані!...

ІВГА (оглянувшись): — А-а, пан Вацик! З моря вітер, а з поля гості, як то кажуть.

ХМЕЛ. (побачив, що то Івга): — Тьфу, ти нечиста сила. Здається, що не паний, а вже й не добачаю. Се ти, Івго?

ІВГА: — А ви що, певно за когось другого мене прийняли, що так чемненько привитались?

ХМЕЛ.: — Та бачиш, мені видало, що то сама пані Яд-
вига, а се ти.

ІВГА: — Ха, ха, ха! А бодай вас... Хіба-ж я справді по-
дібна так до пані?

ХМЕЛ.: Як для кого (оглядається), а для мене Івгочко,
то здається кращої пані від тебе й немає.

ІВГА: — Ха, ха, ха! Та то вам певно так здається, тай
то тільки сьогодні, бо де вже там мені до панів рівнятись?
Я собі проста мужичка, та ще й до того наймичка.

ХМЕЛ.: — Е, не кажи так, Івгочко. Ти не дивись, що я
сьогодня ніби то трохи тее... (Штовхає себе пальцем по гор-
лі). Я єсть уродзоний шляхтич Вацлав Хмелевський і коли
я що кажу, то й слово моє шляхецьке.

ІВГА: — Ха, ха, ха!

ХМЕЛ.: — Ти, Івго, не смійся, я правду кажу, а коли не
віриш, то от нехай мене побє свята Богородиця, коли брешу

ІВГА: — Та вірю вже, вірю, не божіться. (Тихо): Треба
з ним пожартувати трохи.

ХМЕЛ. (підступає до неї): — От і добре, що ти мені
віриш. Я, знаєш, Івгочко, сказати тобі по правді, давно вже
хотів побачити тебе, та де об чім побалакати, але якось все
не випадало.

ІВГА: — То отсе ви нарочно може й зайшли для того?

ХМЕЛ.: — Та як тобі сказати, зайшов я до пана по ді-
лу, але дуже радий, Івгочко, що тебе побачив.

ІВГА (тихо): — Ото бреше! (До нього): А навіщо я
вам так здалася? Глядіть, чи не думаєте ви часом залиця-
тися до мене?

ХМЕЛ.: — Івгочко! Моя кохана! Ти вгадала. Дай же я
тебе за се хоч поцілую. (Кидається до Івги, а та тікає).

ІВГА: — Ідіть собі геть зі своїм цілуванням! Ще чого
бракувало. (Глянула у вікно). Ой лишенько, пані ідуть...

ХМЕЛ. (злякано): — Де пані, де?

ІВГА: — Та здається сюди ідуть, вже в сінях.

ХМЕЛ. (поправляється): — Ото халепа! Гляди-ж, Івго,
не кажи пані нічого, я пожартував тільки.

ІВГА: — Ідіть собі геть звідсіля з своїми жартами, бо
буде мені і вам від пані.

ХМЕЛ. (злякано): — Ну, то як же се, куди-ж мені?...

ЯВА 3.

(Входить із середніх дверей Ядвига).

ЯДВИГА: — А, пан Вацик! А що то пан тут поробляє? (Дивиться то на нього, то на Івгу).

ХМЕЛ.: — Я... я... цілую ручки ясної пані! (Кланяється).

ЯДВИГА: — Чи не залицявся пан Вацик до нашої Івги, що так збентежився?

ХМЕЛ.: О, боронь Боже! Я... Я до ясної пані...

ЯДВИГА: — Що, пан залицяється?

ХМЕЛ.: Та нехай собі пані здорова жартують, але я не то хотів сказати. Я..

ЯДВИГА: — Ха, ха, ха! Ну, добре, добре! А щож взагалі пан Вацик нового мені скаже?

ХМЕЛ.: Та особливо чого небудь такого не маю що сказати. Я тільки хотів побачити вельможного пана Стефана.

ЯДВИГА: — Пан має якусь пильну справу до нього?

ХМЕЛ.: — Ні, прошу пані, надзвичайного такого нічого немаю, але я хотів... я хотів.. (Тре горло і відкашлює).

ІВГА (що з приходом пані робила свою роботу, тихо): — Ото забрехався. Ану цікаво, чи потрафить тепер вивертись, чи ні.

ЯДВИГА: — А може пан хотів чарку горівки, то я панові можу з тим порадити і без пана Стефана? (Івга душиться від сміху).

ХМЕЛ.: — О бардзо дзінькую, проше пані. Але я не за тим прийшов... (Потирає рукою знов по горлі).

ЯДВИГА: — А за чим же, нехай пан скаже?

ХМЕЛ.: — Я... Я дуже перепрошаю пані за те, що маю зараз пригадати, але щож, коли ясна пані так наглить, то я мушу говорити. Річ в тому, я почув, що вельможне панство, з невідомої причини, втратили свою любу донечку, то чи не міг би я ясному панству у тій справі чим небудь прислужитись?

ІВГА (тихо): — Ну й крутій! Куди викрутив... з тим приходить пан Вацик. Причина втрати нашої доньки нам відома, але нічого; за то, що пан такий добросердеч-

ЯДВИГА (поморщивши чоло, зітхнула): — О, запізнаний та ширий до нас, я накажу зараз пана добре погостити.

ХМЕЛ.: — Я бардзо дзінькую пані за ласку. (Кланяється).

ЯДВИГА: — Івго, проведи пана Вацика на пекарню, скажи, щоб дали попоїсти, а ти для пана внеси добрий кухоль меду. Чуеш?

ІВГА: — Слухаю, прошу пані. (Іде).

ХМЕЛ.: — Бардзо дзінькую, проше пані! (Кланяється. Іде. Від порога): Цілую ручки, ясної пані! (Кланяється і виходить за Івгою).

ЯДВИГА (сама): — І так він завжди. Скільки разів уже не приходив, то все с'як-так викрутиться, а ніколи не скаже прямо, щоб дати йому попоїсти, чи там чарку горівки. Аджеж я добре знаю, що для того тільки й прийшов. Тож не просипуща світова п'яниця. Аж труситься, щоб де випити. Ну та чорт його бери, нехай пе собі на лихо. За ним не одно темне діло криється, то може й мені нащо ще пригодиться. Але шож се так довго нема мого любого Стася? Чи він вже догадався, що я його кохаю, чи ні? Бо що він мене кохає, то я готова голову собі відтяти, що се правда, тільки що не наслідився мені про те сказати. Так і їсть мене очима. Особливо я се помітила відколи Гальки нестало. (Міняє голос). Хоч, правду сказати, і жаль мені її, то-ж таки рідна дитина, але шож, своє щастя передніше ніж чієсь, та ще до того і вдалась така непокірна. (Глянула в вікно). Ох, Боже милий. Стась приїхав. Треба трохи прибратись. (Біжить до зеркала і чепуриться). Сьогодні невідмінно треба йому признатись, що я його кохаю, а то він через свою несміливість хто знає доки ще мовчатиме.

ЯВА 4.

(Входить Стась Лукомський).

СТАСЬ: — Цілую ручки пані Ядвизи. (Цілує в руку).

ЯДВИГА: — А чого се пан Стась сьогодні так спізнився?

СТАСЬ: — Чи справді? А я гадав, що зовсім рано ще.

ЯДВИГА: — Так? То десь то пан настільки став тепер до нас байдужним, що йому не спішно в наш дім?

СТАСЬ: — О, борони Боже! Навпаки, я тепер настільки привик до панського дому, що й не знаю, чи панські пси привикли так до панського двора.

ЯДВИГА: — Ха, ха, ха! То пан так низько себе ставить, що псів моїх в примір собі бере?

СТАСЬ: — Нехай пані здорова сміється собі з того, але те, що я сказав, то було шире і від серця.

ЯДВИГА: — Гм... я панові за щирість дуже вдячна, а те що я сказала, нехай собі пан візьме за жарт. Чи згоден пан на те?

СТАСЬ: — Слова із панських уст для мене то значать, що для самої пані її шляхецький гонор. Так що про незгоду не може бути й мови.

ЯДВИГА: — Дякую панові за комплімента.

СТАСЬ: — То щира правда, прошу пані. Одначе де-ж се пан Стефан? Чи ще й досі тужить по панні Гальці?

ЯДВИГА: — А хіба-ж пан не знає, де пан Стефан проводить свої дні? Десь блукає понад воду... Зовсім відбився від хозяйства.

СТАСЬ: — Так, так. Шкода!

ЯДВИГА: — Кого панові шкода, Гальки?

СТАСЬ: — Та шкода і панни Гальки і пана Стефана... хоч правду сказати, панна Галька мене і не кохала, але всеж таки...

ЯДВИГА: — Так, так, вона пана Стася не кохала, бо не розуміла сили в коханні. В неї текла проста хлопська кров. Вона моглаб тільки бути жінкою козака, а не шляхтича. Але нехай собі пан Стась за тим не жалує, бо пана Стася хтось инший кохає.

СТАСЬ: — А хто-ж той инший? Коли не тайна, нехай ласкава пані скаже.

ЯДВИГА: — Боюся сказати, що може панові не до серця буде те кохання.

СТАСЬ: — А хто його знає. Мені здається, що на кохання і я відповім коханням.

ЯДВИГА: — Невже пан не догадується, хто та жінка, що його кохає?

СТАСЬ: — Та догадуватись я догадуюсь, але може бути, що помиляюсь. Краще як пані сама скаже.

ЯДВИГА: — Та жінка... та жінка, Стасю, се я. Я тебе кохаю над життя. Будь моїм, Стасю.

СТАСЬ: — Ядвизю! Кохана моя! Я твій на віки... (Кидаються в обійми).

ЗОЛОТНИЦЬКИЙ (за сценою): — Івго! Івго!

ІВГА (за сценою): — Слухаю, прошу пана! (Стась і Яд-
вига розбіглися).

ЯДВИГА (тихо): — От старого чортяка вже несе.

ЗОЛОТ. (за сценою): — Чи ти говорила Оксані, щоб
прийшла?!
ІВГА (за сценою): — Говорила, прошу пана! Казала,
що прийде!

ЯДВИГА: — Ходім, Стасю, до моєї кімнати і там собі
побалакаємо, а то сюди йдуть.

СТАСЬ: — Ходім, Ядвизю. О, який я радий, який я ра-
дий! (Пішли ліворуч).

ЯВА 5.

(Входить Золотницький. Трохи схуд, змарнів. Похмурий).

ЗОЛОТ.: — Скільки не ходив, кого не питав, — одна
відповідь „не бачили”. Вже очі виплакав, блукаючи понад
воду та роздивляючись чи не спливе де моя дорога дитина,
моя єдина донечка, Галя. Нема... (Здіймає руки до образу):
Господи, покарав Ти єси мене. Тяжко покарав за гріх мій
великий. Ти одняв у мене останню надію, останню утіху моїх
старечих літ — дитя моє єдине. Одняв Ти її, аби й вона не
зблудила з правдивої стежки і не пішла тою дорогою, якою
пішов я, її батько. Прости мене, Господи, і підкріпи мої си-
ли, не дай мені загинути, аби я зміг ще за життя спокутува-
ти той тяжкий гріх, який я вчинив супроти свого народу...

ЯВА 6.

(Входить Оксана. Кланяється).

ОКСАНА: — День добрий, прошу пана!

ЗОЛОТ.: — Здорова будь, дочко.

ОКСАНА: — Вельможний пан шляхтич кликали мене,
казала Івга.

ЗОЛОТ.: — Так, дочко, кликав... Але не називай мене ані
„вельможним” ані „шляхтичем”, бо й так мене Господь Бог
покарав за те шляхецтво.

ОКСАНА: — Воля ваша, пане, як звелите, так і зватиму
вас.

ЗОЛОТ.: — Ото-ж, дочко, називай мене так, як нази-
ваєш всіх поважних віком простих людей. А тепер скажи

мені ще раз, дочко, чи ти справді бачила як моя Галя кинулась у воду, чи може ти собі то з голови взяла? Бо де-ж таки, уже досі давно сплилаб поверх води де небудь.

ОКСАНА: — А може куди вода занесла, або зачепилась за що небудь у воді. Бо кажу-ж вам, пане добродію, що на свої власні очі бачила, як Галя шубовстьнула з каміня у воду. Так прямо й шубовстьнула в одежі. Я саме тоді гусята гнала берегом і коли побачила, то прибігла туди, найшла на камені її хустинку і ото дала вам знати.

ЗОЛОТ.: — Гм... наказаніє Господне тай тільки. А може й справді, як ти кажеш, вода її куди занесла, бо тут уже спорили все дно. Нігде немає.

ОКСАНА: — Може... То я вже можу йти, пане добродію?

ЗОЛОТ.: — Іди, дочко, та вибачай, що я тебе турбую. Совість моя примушує мене до того.

ОКСАНА: — Прощавайте, пане добродію! (Іде).

ЗОЛОТ.: — Іди здорова. (Бере шапку). Піду і я, бо не сидиться мені тепер у хаті. (Виходять).

ЯВА 7.

(З ліва входять Ядвига і Стась).

ЯДВИГА (на дверях): — За се Стасю не журися. Все обдумаємо як слід, щоб було добре. Розумієш? Ще маємо час порадитись. Мій муж такий, що і при нім ми можемо належати одно другому. А в решті, як камінь лежить на стежці, то його відсувають.

СТАСЬ (бундючно): — Так, як я відсунув сотника Петра?

ЯДВИГА: — А хоч би навіть і так. Наше кохання дороще як що. І перешкоджати нам ніхто не сміє. Як раз до речі, у нас у дворі вештається отсей пяничка Вацлав Хмелевський; він не одно вже темне дільце зробив...

СТАСЬ: — Отой „уродзоний шляхтич“? Ха, ха, ха! Чув і я про него дещо.

ЯДВИГА: — Він самий, Стасю. Ти поговори з ним, підпій його гарненько, а як треба, то й підплати і він для тебе зробить усе, що тільки ти захочеш... А тоді вже ми, Стасю, будемо щасливі.

СТАСЬ (обнімає її): Ядвизю моя кохана! Задля тебе, моя дорога, я на все згоден. Я зараз піду і поговорю з ним об тім. Тільки от що, дорогенька, Ядвизю...

ЯДВИГА: — Що, коханий Стасю?

СТАСЬ: — А що, як він по пьяному де небудь розбовтає про все? Пропало тоді наше щастя, Ядвизю. Не бачити нам його до віку.

ЯДВИГА: — Стасуню мій коханий! У мене рада є й на те! Треба тільки так повести діло, що коли він погодиться з тобою, то щоб ти слідкуючи за ним накрив його на місці злочину. Розумієш? А тоді куля в лоб і він на віки вже замовкне...

СТАСЬ: — Ядвизю моя кохана! Скарбе мій дорогоцінний! Та тобі з твоєю головою немає рівної на світі. Тепер я все зрозумів. Ще оден крок і ми тоді на віки вже щасливі. (Кидаються в обійми).

З а в і с а.

ДІЯ ПЯТА.

Двір Золотницького. Ліворуч хата з ганком, а далі в глиб сцени мурований тин ізза якого видно садок. Праворуч із за дерев видно ще ріг якоїсь будівлі. Коли завісу підносять, на сцені нема нікого. Ранок.

ЯВА 1.

(З права входять Стась Лукомський і Вацлав Хмелевський).

СТАСЬ (оглянувшись): — Ну, то якже, пан береться до того діла, що ми вчора говорили, чи може пан передумав і не хоче заробити поважну суму грошей?

ХМЕЛ. (підпилий): — Немає пан потреби питати голого, чи він потребує одежі. Нехай пан каже, яка робота і скільки можу мати за неї?

СТАСЬ: — Розуміється, що скажу, бо тож у моїх інтересах. Так отже, та робота, яку я маю доручити панові — не тяжка, а делікатна і хвилева; пан має пукнути раз з пістоляти і сто дукатів в кишені.

ХМЕЛ.: — Гм... Пукнути раз з пістоля. Не до ворони, розуміється, а комусь межи очі, або в ліву сторону грудей. Ха, ха, ха. Так пане дзею, банц і пішов на лоно Авраама.

СТАСЬ: — Значить пан згоджується на той інтерес?

ХМЕЛ.: — Та пан знає добре, що я і самого дідька не боюся. Нехай тільки пан скаже кого се треба відправити до „вечней святлосьці“.

СТАСЬ: — А хіба-ж панові не однаково кого, що так допитується?

ХМЕЛ.: — Та воно однаково, проше пана, а тільки я трохи догадуюсь в чім діло і думаю, що за нього сто дукатів мало. Пан потягнуть звідтіль порядний скарб, та ще й до того гарну бабу на придачу, таку, що любо та мило. Ха, ха, ха.

СТАСЬ: — Ну, коли пан догадується, з якою він справою має стати до діла, то тим ліпше. Будемо говорити отверто: Пан має прибрати Золотницького, який стоїть на дорозі ме-

ні і пані Ядвизі. А за нагороду нехай пан не турбується помиримось.

ХМЕЛ.: — Та я знаю, що панові не розходиться о сто, чи там двіста дукатів, а розходиться о діло. Таж то пане дзею маєток. Живий і мертвий маєток. Ха, ха, ха.

СТАСЬ (тихо до публики): — Я тобі, пся крив лайдаку, обіцяю і двіста, а чи ти їх дістанеш. (До Хмелевського): Ну, гаразд. Менше там чи більше, я думаю сперечатися об тім не будемо. Чи пан має пістоля з собою?

ХМЕЛ.: А якже, прошу пана! Я без пістоля ані на крок.

СТАСЬ: — Дуже добре. Отже пан має тепер зайти до Золотницького в його кімнату і застрілити його. Зрозуміло для пана?

ХМЕЛ. (збентежено): — Як, зараз?...

СТАСЬ: — Так, зараз. Боятися пан теж не має чого, бо пані Ядвига об тім знає, а челядь всю із двору вислано. По виконанню свого діла, пан може спокійно вийти з хати в садок, де я буду на пана чекати. Там я панові дам і гроші, двіста дукатів. Але пан мусить знати і те, що за зраду його чекає смерть.

ХМЕЛ. (злякано): А... а можеб з тим, пане, почекаати до вечера?

СТАСЬ: — Неможливо. Треба зараз. Вже й так пізно. Скоро й полудень, а ми ще нічого не зробили. Крім того, що панові стала відома моя тайна, і пан мусить діло доводити до кінця. Ще раз попереджаю, що при найменшій намірі до зради, чекає пана смерть.

ХМЕЛ.: — Та чого там смерть. Хіба-ж я що, відмовляюсь? Як зараз то й зараз... А щодо тайни, то пан, я думаю, мене вже знає. От тільки, щоб і я з сього діла вийшов чистий, бо-ж діло не аби яке.

СТАСЬ: — Об тім пан не має чого турбуватись, бож у моїх інтересах, щоб ми обидва були чисті. Отже пан сміливо може братись до діла.

ХМЕЛ.: — А мені що? Як братись то й братись! Я й самого дідька не боюсь, не то що... (Пішов у хату).

СТАСЬ (сам): — Ха, ха, ха! Шкідливий, як кішка, а трусливий як заяць. Клопочеться, аби з сього діла вийти чистим. Не журися, вийдеш найчистішим. Підеш і ти, пся крив, за тим старим дурнем до „вечней святлосці“. Я й тебе відправляю, бо ти за чарку горівки та за дуката продав би

й рідного батька, не то мене, а тоді і вся справа моя загинулаб на марне. Треба іти і ждати його там у садку... (Пішов ліворуч поза хату. По хвилі в хаті чути вистріл і вслід за тим вибігає з хати дуже заляканий Хмелевський, а за ним Ядвига з криком).

ЯВА 2.

(Хмелевський і Ядвига).

ЯДВИГА (кричить): — Ратуйте, люде добрі! Тримайте убийника! Тримайте, він убив мого мужа!

ХМЕЛ. (зляканий): — Цитьте, проше пані! Се не я... Я не вбив... Се пан Лук...

ЯВА 3.

(Вбігає Стась Лукомський).

СТАСЬ (стріляє з пістоля в Хмелевського): — На, маеш, пся крив, лайдаку!

ХМЕЛ.: — О-о-ох!... (Падає до долу).

СТАСЬ (до Ядвиги): — Ну що, як? Чого він сюди вибіг?

ЯВА 4.

(Вибігає служниця).

СЛУЖНИЦЯ: — Що тут таке сталось?... (Побачила Хмелевського): А се хто?

ЯДВИГА: — Ой убито пана! Вбито мого Стефця! (Плаче).

СЛУЖ.: — Пана? (Кричить): Каравул! Рятуйте! Свириде, Карпе, Домахо, пана вбито!

ЯВА 5.

(Виходить з хати Золотницький).

ЗОЛОТ.: — Що тут за галас такий? Кого вбито? (Всі остовпіли).

СЛУЖ.: — Свят, свят. А сеж що? А-а-а! (Тікає).

ЯДВИГА: — Стефцю! Дорогий мій мужу, ти не вбитий? О яка-ж рада, яка я рада!

ЗОЛОТ.: — Та що тут сталось? Я чув вистріл... (Побачив Хмелевського). А се-ж хто?

ЯДВИГА: — Та се-ж той пройдисвіт Хмелевський, хотів тебе вбити. Я наробила крику, а він вистрілив до твоєї кімнати і вибіг на двір. Але якраз надійшов пан Стась, побачив, що він тікає і застрілив його.

СТАСЬ (що з появою Золотницького дуже злякався): — Так, пане. Я... я... я... я почув вистріл і крик пані Ядвиги, не знав з горяча, що робити і за... зас... застрілив.

ЗОЛОТ.: — Господи, що-ж се! Навіщо се на мене така напасть? Хіба-ж і так мало вже тієї карі...

ЯВА 6.

(Входять Петро, Галя, Прокіп і козаки).

ГАЛЯ: — Татусю мій ріднесенький. (Кидається до Золотницького. Стась з Ядвигою злякано переглянулись).

ЗОЛОТ.: — Галю. Донечко моя дорога. Чи-ж се не сон? Чи справді тебе я бачу? (Обнімає її і цілує).

ГАЛЯ: — Так, татусю. Се я, ваша донечка, яка була кинулась в Дніпро, а тепер воскресла і знов до вас з'явилась.

ЗОЛОТ.: — Господи! То се не сон, а дійсність. Та як же се? Таж і Оксана мені казала...

ГАЛЯ: — Простіть мені, мій дорогій татусю. То я Оксану так намовила. Треба було... Я потім усе вам розкажу.

ХМЕЛЕВСЬКИЙ (який знепритомнів, а тепер прийшов до себе. Помалу): — Ох... Пане Золотницький...

ГАЛЯ (глянула на Хмелевського): — А се хто? Що з ним?

ЯДВИГА (що з появою небажаних гостей стояла весь час як на голках. До Стася тихо): — Пропали ми Стасю. Ратуйтесь. (Скоро відходить. Стась і собі хоче іти).

ПЕТРО (що стояв і слідкував за ними — переймає Стася): — Стій, пане! Не спішишь! Хіба не пізнаєш мене? Ще будеш мати час на те, щоб відійти. Я бачу, тут у вас якась дивна подія склалась. Ану, браття, дайте сему нещасному води, він здається ще живий, то може що дізнаємось від него.

ГАЛЯ: — Ось я зараз сама... (Побігла в хату).

СТАСЬ: — Та що се ви, хочете наді мною знущатись?

Я-ж нічого... Я тільки пана ратував... (Виходить Галя з водою. Петро бере в неї воду і напуває Хмелевського).

ПЕТРО: — Знаю я твій, пане, порятунок, та нічого, зараз побачимо, а тоді вже порахуємось за все.

ХМЕЛ. (напившись води, помалу): — Люде добрі... пане Золотницький... вислухайте мене і простіть. Я дуже винен перед вами... Я хотів вас убити, пане. До того мене змусив Лукомський, аби опісля з вашою жінкою одружитись... Віч у змові з нею... Я не міг переступити порога вашої кімнати... Мені страшно стало... пістоль випав з рук і вистрілив... Я пустився втікати, а він думаючи, що я застрілив вас, хотів позбутись разом і мене, аби затерти слід... Беріть його, він душегуб, а не я, він і... ваша жінка... а мене простіть... я життям заплатив за свій... гр... г-р-іх... простіть... (Вмирає).

ЗОЛОТ.: — Господь Бог нехай тобі простить на тому світі, а я тобі прощаю.

ПЕТРО: — Ну, що-ж ти тепер на се скажеш, пане Лукомський? Чи й тепер звертатимеш на той ратунок пана? (Стась дуже хвилюється).

ДЕХТО З КОЗАКІВ: — Та що там з ним панькатись! Діло й так видне! Забить його, як собаку, і край!

КОЗАКИ: — Авжеж забити. Забить його проклятого ляха!...

ПЕТРО: — Тихо браття! З тим ще ми упоратись успіємо. Але він мені ще живий потрібний. Я хочу з ним свої рахунки звести. (Виймає шаблю). Ану, виймай христопродавче шаблю. Поміряємось, тільки не так, як там під лісом, а по лицарськи.

ГАЛЯ (що стояла з батьком, підбігає до Петра): — Петрусю, схаменися. Навіщо він тобі? Бог його нехай за злочин той скарає.

СТАСЬ (що дуже хвилювався, але побачив, що кари не мине, рішився на одно): — Чого галасуєш нікчемная голо-то! Радієш тим, що я за вчинок свій каратись мушу? Але не дїждете знущатись надімною. Хіба над трупом ви моїм посмієтесь... (Вихвачує пістоль, стріляється і падає біля Хмелевського).

ПРОКІП (що стояв в гурті і смоктав люльку): — Драб коло драба ляг. Стряслась таки кара Божа.

ПЕТРО (ховає шаблю): — Шкода. Не такої він вартий кари.

ПРОКІП: — Не кажи так, Петре. Господь Бог правосудний. Він його покарав його-ж таки рукою. Мабуть Богові було так угодно, щоб ти свої руки не валяв у його крові. (До Золотницького): Ну, а ти, Степане, бачиш тепер, як тобі твоя шляхта віддячилась за всі твої прислуги, за наливочки, медок та запіканки. Ось до чого твоя ляшка тебе довела. (Золотницький стоїть опустивши голову, і Галя біля нього благаючим поглядом дивиться йому у вічі.

ЯВА 7.

(Вбігає челядинець Золотницького — задиханий).

ЧЕЛЯДИН: — Ой пане, біда!

ЗОЛОТ.: — Чого кричиш, що трапилось?

КОЗАКИ: — Кажі швидче, може Татари?

ЧЕЛЯДИН: — Та де там, ще гірше! Пані кинулись у Дніпро!

КОЗАКИ: — Овва!...

ПРОКІП: — Туди її й дорога. Собаці і собача смерть.

ГАЛЯ (що зразу остовпіла, а потім опам'яталась): — Ох, матусенько моя рідненька.. (Хоче бігти, але Петро її стримує).

ПЕТРО: — Заспокійся, Галю. Куди ти? Там уже ти нічого не допоможеш.

ЗОЛОТ. (ледво тримається на ногах): — Господи, щож се? Невже і мені прийдеться загинути... (Хилиться, але його підтримують козаки).

ПРОКІП: -- Степане! Галю! Що з вами? Заспокойтеся! Аджеж ви повинні радіти, а не плакати, що позбулись ворога лютого. Та же вона вам об'єм мало віку не загубила. Ви повинні радіти, що вона відходячи на той світ, забрала з собою все зло, все лихо, яке трималось до нині сього дому. Адже ти, Степане, подумай, таж ти свого народу відцурався через неї. Схаменися! Тепер є час направити те все.

ЗОЛОТ. (оправившись): — Так, Прокопе, правду ти кажеш. Великий я гріх вчинив супроти свого народу, але і кару за се не легку я несу. Галю! Петре! А йдїть-но сюди, дорогі мої діточки. Нехай я вас обніму. (Петро і Галя підходять. Золотницький обнімає і цілує обох у голови). Прости мені Петре, і ти Галю, що я так був віднісся супроти вас

обох і не благословив вас на спокійне та чесне життя. Тепер, йіточки, я остався сам. То не покидайте хоч ви мене. Нехай умру при вас. Бери Петре Галю і все мое майно тай живіть. Нехай вас Бог благословить на все добре.

ГАЛЯ і ПЕТРО: — Татусю наш рідненький! (Цілюють його в руки, а він їх у голови).

ГАЛЯ: За се треба, татусю, подякувати дідусеві Прокопові, бо він нам обом з Петрусем життя вратував.

ЗОЛОТ.: — Як, де? Розкажіть!...

ПРОКІП: Богато про те розказувати. Опісля...

ЗОЛОТ.: — Ну, тож ходи брате-товаришу, нехай я і тебе обніму. (Обнимаються). Прости і ти мені за минуле. А ви панове товариство простіть і забудьте мої провини, хоч знаю я, що дуже тяжкі вони супроти вас усіх. Не гордуйте мною, як я вами нерозумний до нині гордував. Не відплатіть злом за зло. Від нині шляхтич Золотницький помер, а є козак Степан Золотаренко. Двері дому мого і серце мое для вас відкриті повсяк час.

ПРОКІП: — Нехай Бог простить тебе, Степане, а ми прощаємо. Що було, то минуло. Лихе нехай загине, а добре нехай жие. Нехай жие поміж нами і слава про твою доньку Галю, в якої забилося козацьке серце, котре вернуло батька до свого народу, змило з нього страшну пляму і стерло назву зрадника.

КОЗАКІ: - Слава Галі! Слава донці України!! Слава!!!

З а в і с а.